

Приложение на стандартите GS1 при депозитни системи в Европа

Депозитни системи

Депозитните системи (ДС) придобиха значителна популярност в Европа като устойчиво решение за борба със замърсяването с опаковки и насърчаване на рециклирането. Тези системи са предназначени да намалят отпадъците от опаковки за напитки за еднократна употреба, като пластмасови бутилки и алуминиеви кутии (кен), като стимулират потребителите да ги върнат в определени за целта пунктове срещу получаването обратно на заплата предварително депозит. Освен това системите често гарантират, че събраните материали са с високо качество и могат лесно да бъдат използвани в производството на нови продукти, допринасяйки за кръгова икономика и опазване на ресурсите от суровини.

Успехът на депозитните системи в Европа не само намалява отпадъка, но също така насърчава отговорността сред потребителите и устойчивостта, като дава пример на други региони, търсещи иновативни решения за справяне с глобалната криза със замърсяването с опаковки за еднократна употреба.

ДС работят, като се добавя малък допълнителен депозит върху цената на напитките, продавани в пластмасови и стъклени бутилки, и кенове, които потребителят получава обратно, след като върне опаковката за рециклиране. Този депозит може да бъде получен и като пари в брой.

В много европейски страни подобни системи се използват от години за събирането на стъклени бутилки. Сега тези системи се прилагат и за събирането на пластмасови бутилки, метали и опаковъчен картон, или се разработват нови концепции като цифрови системи за връщане на депозит.

Ролята на стандартите GS1

GS1 предоставя подходящи решения и общ глобален език за традиционната и за обратната верига на доставки, също за вътрешни приложения като цяло.

В резултат на правни и бизнес изисквания е необходимо да има глобален стандарт за идентификация като общ език, когато търговските партньори и други различни участници в рециклирането и управлението на депозитите (например публичната администрация) си взаимодействат, и управляват материалните и информационните потоци, за да постигнат проследимост.

Глобални номера на търговските единици (GTINs)

В събраните най-добри практики в Европа основният използван идентификатор е **GTIN (Global Trade Item Number)**.

За целите на настоящата брошура GS1 Национални Организации от Европа предоставиха информация за това, как се използва GTIN в депозитните системи в техните страни, което позволи да се направи обобщен модел на действащите Европейски депозитни системи, да се разпише общ технологичен процес и да се изготвят препоръки за бъдещи депозитни системи.

Пример: Производител/вносител пуска нов продукт на пазара и се свързва с локалния орган за управление на ДС (Държавен системен оператор ДСО в БГ).

Необходимо ли е да се регистрира в системата и при какви условия?

При регистрация на производителя в системата по-голямата част от депозитните системи в Европа изискват да се определи нов GTIN за продукта *или* да се заплати допълнителна такса. Възможно е да не се изисква определяне на нов GTIN, но да е необходимо поставяне на етикет, съдържащ отличителен белег на съответната ДС. Ако един продукт се пуска на различни пазари (в различни държави) с еднакъв баркод, то производителят заплаща по-висока такса. *Според предоставените данни от направеното проучване този вариант е предпочитан от производителите.*

В разгледаните Европейски депозитни системи като основен идентификатор се използва **GTIN** (баркод на продукта). В част от системите се определя допълнителен GTIN номер за идентифициране на амбалажа, за да могат търговците на дребно да идентифицират основните му характеристики (такса за депозит, тегло, размери и др.) или да генерират разписката, която потребителя да използва при събирането на депозита. Съществуват и примери за използване на GTIN заедно с допълнителни данни, представени чрез приложни идентификатори (ПИ), напр. ПИ (90), който предхожда вътрешен номер за нуждите на логистиката при връщане на амбалаж.

Носители на данни (баркод символи)

Според анализа повечето от страните в Европа, в които вече има работещи депозитни системи, се използват стандартните GS1 линейни баркодове, в т.ч. символите **EAN-13, EAN-8, UPC-A, UPC-E** или 2D, както е **GS1 DataMatrix**.

За действащите национални системи за управление на отпадъците е валидно, че когато производителите/вносителите се регистрират в тях, е необходимо да предоставят етикети с баркод или цели моестри, които да бъдат тествани с цел да се провери пригодността за рециклиране.

В много страни Национални организации GS1 и депозитни системи си сътрудничат, като за фирмите-членове на GS1 моестрите се изпращат на местната GS1 организация за проверка на качеството и четимостта на баркод символа, както и правилното му разположение върху опаковката. *Този вид услуги се предоставят и от GS1 България и се издават официални протоколи за верификация.*

Как GS1 стандартите могат да помогнат при депозитните системи?

		Депозитна система
GTIN ¹		<ul style="list-style-type: none"> ✓ 90% от продуктите, попадащи в обхвата на ДС, вече използват линеен баркод ✓ Използва се от ДС в 25+ държави
SSCC ²		<ul style="list-style-type: none"> ✓ SSCC's са използвани в Дания в/у биг бегове и контейнери за събиране на опаковките от ДС ✓ Може да осигури споделянето на данни за събиране м/у властите и ДСО, без да се налага блокиране на доставки
GLN ³		<ul style="list-style-type: none"> ✓ Потенциална възможност за определяне на местоположението на автоматите за приемане на опаковки (АПО), контейнери за рециклиране и евентуално превозните средства за събиране
GS1-Powered QR Codes		<ul style="list-style-type: none"> ✓ Гарантира, че потребителите могат да взаимодействат цифрово със системата, като получават правилна информация за системата и продуктите ✓ В момента се използва експериментално в Уелс в цифрова ДС, за извършване на депозиране и за информирание относно рециклирането
EDI		<ul style="list-style-type: none"> ✓ Поддържане на процеса на таксуване/обмяна, депозити и производствени такси в рамките на настоящия стандарт за съобщение GS1 EDI ✓ Възможност за насърчаване на общ подход на индустрията за обмен на съобщения EDI.

GS1 Препоръки

Международната организацията GS1, която вече повече от 50 години успешно разработва и внедрява глобални стандарти, в помощ на бизнеса, силно препоръчва:

- ✓ да се избягва повторно етикетиране или „преетикетиране“ на валидни GTIN с нови такива.
- ✓ съгласно [GS1 стандарт за управление на GTIN номера](#) при промяна на език (напр. от български на испански) върху опаковката, се налага да се определи нов GTIN за продукта. Това правило може да отговори на изразените нужди за уникалност в национални ДС.
- ✓ издадените глобални фирмени префикси (GCP) от различните Национални организации, каквато е и GS1 България, са валидни в цял свят и не трябва да се издават фирмени префикси от конкретна Национална организация в подкрепа на локална ДС.

Депозитна система в Дания

В Дания системата за връщане на стъклени бутилки е доброволна и започва да работи през 1922 г., а първите депозити са въведени през 1940 г. Системата (Dansk Retursystem) оперира от 2002 г. и чрез нея се събират близо 92% от еднократните опаковки за напитки годишно.

Съгласно решение на датското Министерство на околната среда и храните се начислява депозит за бутилки и кенове, съдържащи безалкохолни напитки, вода, енергийни напитки, сайдер, студен чай, сок, смути (без мляко) и лимонада. Няма депозит върху опаковки, съдържащи вино и напитки със съдържание на мляко. До 2009 г. в системата са включени бира, газирани безалкохолни и готови за консумация напитки.

Прави се разлика между депозити за опаковки за еднократна употреба и бутилки за многократно пълнене. Само контейнерите за еднократна употреба са снабдени с видим знак за депозит. Депозитните марки са тип А, В и С, които са за различните суми.

В Dansk Retursystem, ако продуктите се продават само в Дания, GTIN-ите се включват директно в депозитния етикет върху опаковката на продукта, в останалите случаи се прикрепят като допълнителен стикер. За да се гарантират добро качество и подходящ размер на баркод символите, за всеки регистриран продукт компаниите трябва да предоставят по две мостри, които да бъдат предварително тествани.

Размерът на депозита зависи от вида на използвания опаковъчен материал, обема на бутилката/ кена, и дали те ще бъдат рециклирани или преизползвани.

В Дания входящата логистика също използва стандарти GS1: [RFID&GS1-128](#) със [SSCC](#) или [GRAI](#).

Следваща стъпка е да се проучат възможностите за имплементиране на 2D баркод. Не се обсъжда въвеждането на цифрова депозитна система (Digital DRS).

Депозитна система в Латвия

От 1 февруари 2022 г. Латвия се присъединява към списъка на страните, в които е въведена депозитна система за определени видове опаковки за напитки. Към момента 94% от латвийските домакинства използват системата, която се управлява от SIA Depozīta Ierakojuņa Operators (DIO), обединяваща големи местни и балтийски производители, и търговци на напитки.

Съкло, пластмаса (PET) и метал (кенове) са опаковките, които подлежат на рециклиране/върщане. Депозитната такса е в размер на 10 евроцента за една опаковка, независимо от материала и размерите ѝ. Производителите /вносителите на напитки, които пускат продукти на латвийския пазар, подлежат на включване в ДС. Те трябва да подпишат споразумение за управление на депозитните опаковки с DIO и да предоставят необходимата информация (EAN номер, име на продукта, тип напитка, тип опаковка, цвят на опаковката, обем, тегло, код класификация). Опаковката трябва да бъде маркирана с **EAN-13, UPC-A** или **EAN-8, UPC-E** баркод и депозитната марка за опаковка за еднократна или съответно такава за многократна употреба. След подаване на заявлението онлайн, производителят трябва да изпрати на DIO физически прототипи (три броя) на всяка опаковка (празна без напитката) за въвеждането ѝ в Регистъра, заедно със съответните етикети/стикери и капачката (на или с бутилката). Търговецът трябва да сключи договор за инсталиране на автоматична или ръчна депозитна станция с оператора на депозитната система (DIO), ако търговската площ на етаж е 60 кв.м или по-голяма.

Депозитна система в Унгария

В Унгария депозитната система е регулирана със закон. Законодателството предвижда продукти със задължителна такса за депозит и такива с доброволна. Задължителни за връщане са опаковките на напитки и включват, както опаковки за еднократна, така и опаковки за многократна употреба. Системата обхваща всички опаковки, с изключение на тези за мляко и млечни продукти с обеми от 0,1 до 0,3 литра и направени с алуминиеви, стъклени и пластмасови материали. Системата се управлява на концесия от оператор и е в сила от 1 януари 2024 г. с шестмесечен преходен период за производителите.

За всяка напитка, която се пуска на пазара след 1 януари 2024 г., трябва да бъде определен нов GTIN номер и да бъде добавено отличителното лого на системата, което включва стойността на депозита.

Депозитът се заплаща от потребителя при закупуване на продукт, регистриран в системата. Към момента депозитната такса се възстановява на потребителя под формата на ваучер, когато върне опаковката.

GS1 Унгария се ангажира да помага на фирмите-членове на GS1 при определяне на GTIN номерата. Разписани са изисквания за данните и насоки за производителите относно предоставянето на информация на местната организация за управление на депозитите. Налице е неформален технически диалог между GS1 Унгария и системния оператор.

Депозитна система в Словакия

Депозитната система в Словакия стартира през януари 2022 г. GS1 Словакия си взаимодейства активно с местната система за управление на депозити (Správca zálohového systému p.o.) от самото начало. Тъй като преобладаващата част от опаковките се връщат чрез инсталирани за целта автомати, качеството на баркодовете е много важно. GS1 Словакия сътрудничи активно по тази техническа част от функциониране на системата.

Използват се баркодове **EAN 13**, **EAN 8**, **UPC A** и **UPC E**. За да се разграничат бутилките и кеновете в новата ДС, на всички продукти трябва да бъдат определени нови GTIN и да бъде поставено логото на системата. Допускат се **GTIN** номера, които са конфигурирани на база фирмени префикси **GCP**, получени от фирмите от съответните GS1 Национални организации.

Продуктите в депозитната система трябва да имат логото Z (депозит), което може да бъде отпечатано директно върху етикета на продукта или като допълнителен стикер. Таксите са различни за GTIN, издадени от местната GS1 организация и тези издадени от други GS1 Национални организации.

Като част от сътрудничеството са разписани наръчници за качество на баркод символите. Доставчиците са запознати с процеса за проверка, при който до GS1 Словакия може да се изпратят PDF файлове на новата опаковка преди реалното й отпечатване, за да се осигури безпроблемен преход към депозитната система.

Производителите/вносителите трябва да подпишат договор с местната система за управление на депозити и да предоставят необходимата информация за продукта (име, категория, материал, обем, размери, снимки...). Местният оператор има грижата за измерването, снимките и цифровизирането на данните по време на проверката.

Всеки доставчик трябва да изпрати осем мостри от реални опаковки на системния оператор, които се изпращат за проверка - по една мостра на всеки от производителите на автомати за събиране на опаковки и една на GS1 Словакия. Според резултатите от проверката решава, дали даден продукт може да бъде пуснат на местния пазар или производителят трябва да направи промени в опаковката.

За период от 9 месеца след стартиране на системата GS1 Словакия е проверила близо 5300 продукта. Отчетено е значително повишаване на качеството на баркодовете в сравнение с първоначалното проучване преди старта на системата: 47% от маркировката на продуктите отговарят на критериите, но 10,6% от мострите имат сериозни дефекти, които могат да затруднят разчитането на баркода от автоматите. Най-честият проблем е недостатъчната височина на баркода.

Депозитът трябва да се вижда отделно във фактурите и в **EDI** съобщенията. GS1 Словакия, в сътрудничество с EDI доставчици и търговци на дребно, определя два GTIN номера за EDI комуникация – един за PET и един за кен опаковки. Всеки търговец с магазин над 300 кв.м е длъжен да приеме върнатата опаковка. За малките магазини е доброволно. Целта за първата година е да се постигне 60% възвръщаемост. До края на 2022 г. целта е постигната.

GS1 България е една от общо 118 Национални организации GS1 по света, които действат като представители на Международната нестопанска организация GS1. Дейността на GS1 България е насочена към администриране и популяризиране на международните стандарти GS1 в страната. Организацията осигурява на фирмите членове достъп до глобалната система за автоматична идентификация и маркиране с баркод на продукти, услуги, логистични единици, локации и други.

GS1 България

ул. Искър, 9
1058 София, България
Т +359 2/8117 604
Е gs1bulgaria@gs1bg.org

www.gs1bg.org

